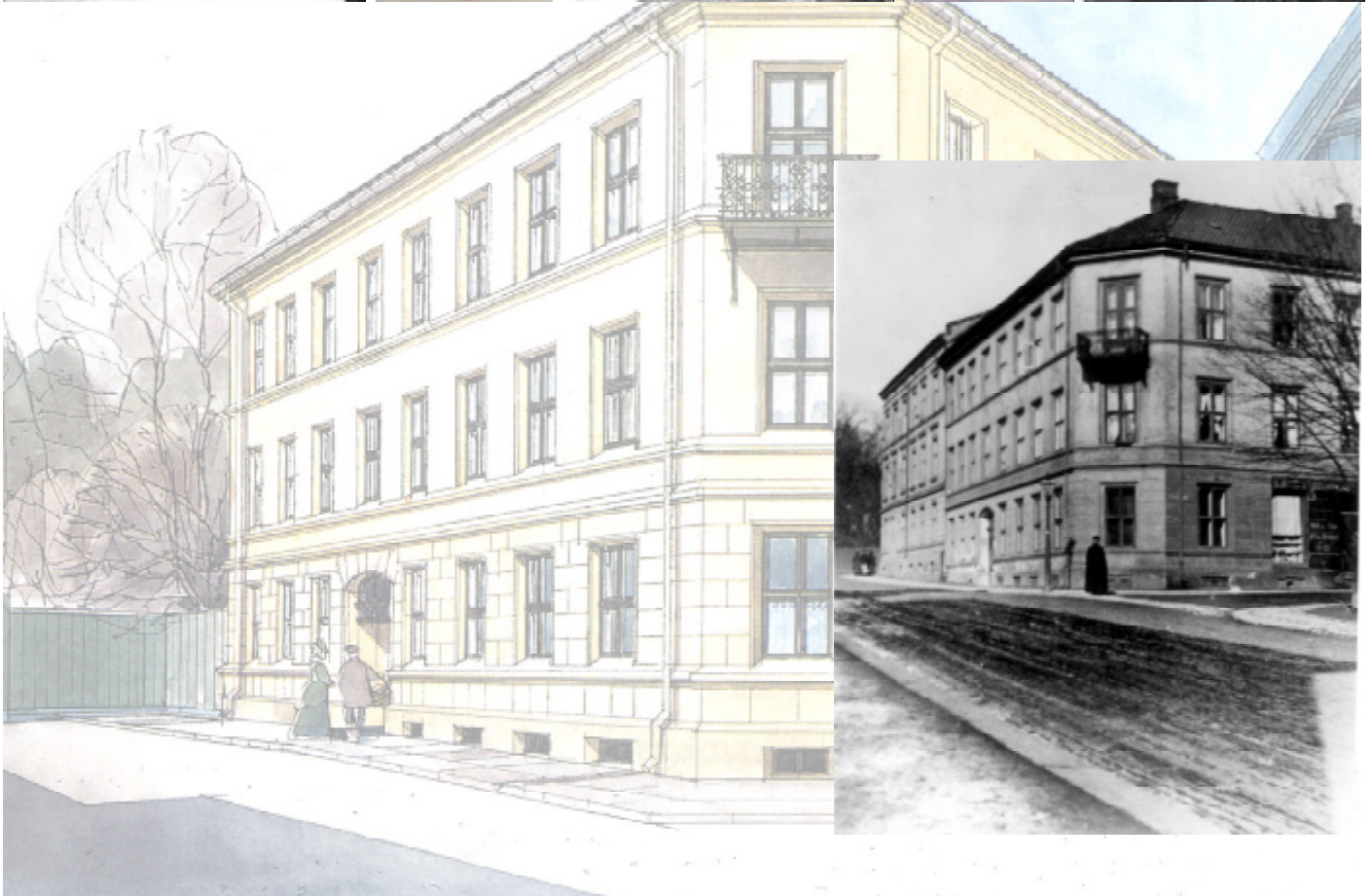
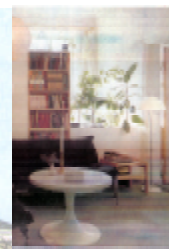

LEIEGÅRDEN

Wessels gate 15
på Norsk Folkemuseum
– «OBOS-gården»
En presentasjon

LEIEGÅRDEN WESSELS GATE 15 – PROSJEKTLEDELSE

Kulturhistorisk prosjektleder:	Morten Bing
Prosjektkoordinator:	Birte Sandvik
Utstillingsarkitekt:	Cecilie Thue
Delprosjektledere:	Kari B. Vold Halvorsen Leif Pareli Espen Johnsen Kari Anne Pedersen
Tekniske konservatorer:	Nils G. Johannesen Jan P. Brennsund Erikka Wessel
Prosjektleder - bygg:	Hanne Aasen
Arkitekt:	Jens Treider

INNHold

1.	INNLEDNING	7
1.1.	Introduksjon	7
1.2.	Målsetning	7
1.3.	Wesselsgate 15 - en kort presentasjon	7
2.	INNREDNING I FRILUFTSMUSEUM.....	8
2.1.	Innledning.....	8
2.2.	Et historisk tilbakeblikk	8
2.3.	Bygningens beboelsesbiografi som styrende faktor	12
2.4.	Den autentiske innredningen	13
2.5.	Representativt versus typisk	14
2.6.	Problematiserende innredning	14
2.7.	Innredningsgrep: Idyllisering - Realisme - stilisering - karikering	14
2.8.	Nøkkelgjenstander	15
2.9.	Etikk	16
2.10.	Sikkerhet - tilgjengelighet	16
2.11.	Oppsummering	17
3.	PRINSIPIELLE VALG FOR INNREDNINGEN	17
4.	BOSKIKKEN I OSLO I DET 20. ÅRHUNDRE	17
5.	DELPROSJEKTENE	18
5.1.	Introduksjonsutstilling	19
5.2.	Undervisningslokale	20
5.3.1	Vinmonopolutsalget fra Holmestrand (1932)	20
5.3.2	Utstillingen Drikkeskikk og uskikk	20
5.4.	Vaskekonen Gunda Eriksens hjem (1950)	21
5.5.	Et norsk hjem i en ny tid (1905)	22
5.6.	Rehabilitering og radikalisering – «Bonytt-hjemmet» (1979)	23
5.7.	Student i storbyen (1984)	24
5.8.	Kulturmøte og kulturbrytning (2001).....	24
5.9.	Urbanister og minimalister (2001)	25
5.10.	Respektabelt og representativt – «Et dukkehjem» (1885).....	26
5.11.	TV, teak, og tenåringer (1963)	27
5.12.	Bakgård, portrom, trapperom	27
5.13	Metodemangfold	27
6.	INNSAMLING, DOKUMENTASJON OG FORSKNING	28
6.1.	Forskning og dokumentasjon	28
6.2.	Innsamling	28
7.	AVSLUTNING	29
NOTER		30

1. INNLEDNING

1.1. Introduksjon

I januar 1999 ble en tre etasjes leiegård i Wessels gate 15 i Oslo revet. Før dette skjedde var gården oppmålt, og fotodokumentert av Norsk Folkemuseum. Bygningsdeler som dører, vinduer, trapper og annet var demontert, merket og fraktet til museet. Våren 2000 begynte så gjenoppbygging på museet i friluftsmuseets byavdeling. Med dette fikk museet realisert et ønske som var formulert åtte år tidligere i museets Generalplan av 8.12.1992 hvor det står at den ledige hjørnetomten i Vestre kvartal «er reservert for det innslag som nå er sterkest savnet for å runde av Gamlebyen: *Leiegården* fra 1870- eller 1880-årenes Kristiania i 3-4 etasjer, med innredning som viser endringene i boligskikken gjennom de siste 120 år.»

1.2. Målsetning

Målsetningen med å oppføre og innrede Wessels gate 15 på museets er å videreføre Gamlebyen inn i det 20. århundre og formidle inntrykk av og kunnskap om bykultur, hjemmeinnredning og boskikk i Oslo fra slutten av 1800-tallet fram mot år 2000. Det er et mål med prosjektet å formidle forståelse for hvordan folk har innredet og brukt boligen, for hjemmets betydning som ramme for dagligliv og uttrykk for identitet. Det vil også være et mål å vise det spesifikke med byhjemmet og med byen som bomiljø. Prosjektet er som initiativtakeren førstekonservator Lars Roede påpeker, bl a i en artikkel i *Fortidsvern*, ikke en redningsaksjon for et truet kulturminne, men oppfyllelsen av et ønske om å få denne bygningstypen inn i samlingen.¹ Det er viktig å presisere at *prosjektet er et formidlingsprosjekt, ikke et verneprosjekt*. I tillegg til prosjektets primære målsetning har det verdi som et museologisk utviklingsprosjekt for teori og metode knyttet til friluftsmuseet som utstilling.

Følgende faktorer har måttet være til stede for å muliggjøre prosjektet. En måtte finne en bygård fra perioden 1860-80 som var i en så dårlig stand at den ikke var mulig å bevare på stedet, men hvor store deler av de opprinnelige bygningsdelene var intakt. Det var bl a av plasshensyn ønskelig at gården var en hjørnegårds i tre etasjer. Og sist, men ikke minst, måtte det foreligge et finansieringsgrunnlag for overføringen til museet. Alle disse faktorene var oppfylt i tilfelle Wessels gate 15. Den siste faktoren ble oppfylt ved at ved at OBOS har gått inn som samarbeidspartner og hovedbidragsyter og så langt har ytt over 12 mill. kr til gjenoppføringen av gården. At valget falt på Wessels gate 15 er likevel en tilfeldighet.

1.3. Wesselsgate 15 - en kort presentasjon

Wessels gate 15 er en god representant for en bygningstype som ennå preger eldre deler av Oslo, leiegårdene i mur fra perioden 1850-1900. I det tidsrommet vokste innbyggertallet i byen raskere enn noen gang før eller siden, fra 50 000 til 250 000. Gården var den første som ble reist etter at *Meyerløkka* ble utparsellert av forretningsmennene og eiendomsspekulantene Thorvald Meyer og Thomas Heftye. De solgte til utbyggere som oppførte leiegårder for videre salg til gårdeiere. I Wessels gate 15 bodde gårdeier Jens Hansen selv i gården, sammen med leieboere som utgjorde et tverrsnitt av byens middelklasse. Leiligheter som både har direkte inngang fra gaten og samtidig baktrapp med kjøkkenadkomst, forteller at utbyggerne henvendte seg til grupper med borgerlige pretensjoner. Men den sosiale spennvidden ble utvidet med tre mindre leiligheter til en egen trappeoppgang fra portrommet mot Langes gate. Allerede før århundreskiftet kom det butikker i to leiligheter på gateplan, en «husholdnings-handel» og en skomakerforretning. Omkring 1950 ble det innlagt WC og bad på bekostning av baktrapp og pikeværelser, og samtidig ble det innredet to leiligheter på loftet. For øvrig er gården lite forandret. Den har opprinnelige vinduer, dører og trapper i behold, og intakte innredninger i de fleste leilighetene.

Ved oppføring på museet vil gården i det ytre tilbakeføres slik at den langt på vei vil framstå slik den kan ha gjort da den var ny. Det vil innredes to butikklokaler i første etasje (Det ene til Vinmonopolutsalg, det andre til utstillingslokale) og til sammen sju leiligheter i gården. I det ytre vil gården stå ferdig ved utgangen av 2000, innredningen planlegges gjennomført til OBOS's 75-års jubileum i 2004.

2. INNREDNING I FRILUFTSMUSEUM

2.1. Innledning

Det synes i dag å være en vanlig oppfattelse at det beste prinsippet for innredning av en bygning i et friluftsmuseum er å ta utgangspunkt i bygningens beboerhistorie. Idealet blir utfra denne tankegangen så troverdig og realistisk som mulig å gjenskape en autentisk beboers hjem, fortrinnsvis med autentiske gjenstander. Det er viktig å slå fast at denne framgangsmåten bare er *en* av mange muligheter og resultat av et *valg*. Et valg som bør være reflektert og styrt av målsetningen med innredningen.

Grunnlaget for innredningene i Wessels gate 15 må derfor være reflekterte valg basert på en diskusjon av mulige alternativer både med hensyn til hvilke fortellinger vi ønsker å fortelle og hvordan vi ønsker å formidle disse fortellingene. Er det bygningens historie som er avgjørende eller er bygningen en ramme rundt en framstilling av fortellinger om boskikk og hjemkultur? Står bygningen og gjenstandene i sentrum eller står menneskene i sentrum? Tar vi utgangspunkt i virkelige mennesker og deres liv og hjem eller dikter vi fritt?

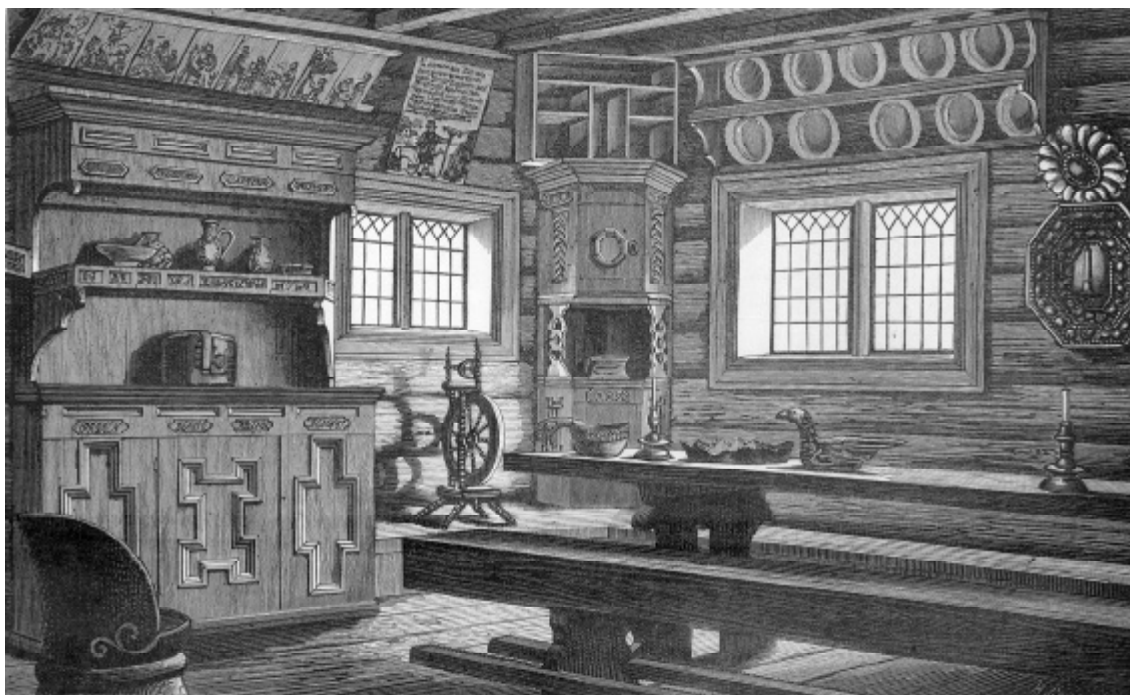
På samme måte som byggeskikk i langt større grad enn boskikk har vært gjenstand for forskning både fra etnologer og fra andre fagdisipliner, synes diskusjonen om utforming av friluftsmuseer også i noe større grad å ha vært knyttet til bygningene enn til innredningene. Flytting eller bevaring på rot, eventuell tilbakeføring til «urtilstand», autenticitet versus kopiering er gjennomdiskuterte tema.² Det er ingen tvil om at innredningene i bygningene som en regel har vært gjennomtenkt og bygd på solid fagkunnskap, men spørsmål knyttet til konstruksjonen av hjem i bygninger i friluftsmuseum er likevel i noe mindre grad problematisert.

2.2. Et historisk tilbakeblikk

Måten husene ble innredet i friluftsmuseenes første årtier avspeiler samtidens utstillingsspråk: Rariteskammeret, tablået og den saklige utstilling.

I 1881 ble *Hovestua* flyttet til Bygdøy og gjenreist som den første bygningen i Kong Oscar II's samling – verdens første friluftsmuseum. Christian Holst som var mannen som organiserte samlingen, skrev at stua nå med letthet kunne «studies af Enhver, som ønsker at sætte sig ind i den ældre nationale Bygningskunst eller i vort ældre Bondeliv ...».³ Innredningen i Hovestua ga likevel ikke et realistisk bilde av innredningen i en bondestue i Telemark. Stua var utstyrt med en rekke prydgjenstander slik at rommet langt på vei hadde karakter av utstilling. I Berdalsloftet og i Kjellebergstua som ble oppført på Bygdøy noen få år senere er dette preget ennå sterkere – assosiasjonen til raritetskammer ligger snublende nær.

Museologen Marc Maure påpeker at museumsgründere som Artur Hazelius (Nordiska museet), Bernhard Olsen (Dansk Folkemuseum) og Anders Sandvig (Maihaugen) hadde en annen motivasjon enn den rent vitenskapelige. I deres virksomhet kom formidlingen først. Deres utstillingsspråk fulgte derfor langt på vei det naturalistiske teatrets regler. De var regissører og scenografer. Målet var å rekonstruere miljøer hvor tilskuerne kunne føle forfedrenes usynlige nærvær og leve seg inn i fortiden.⁴ Samtidig var elementer ved raritetskammeret beholdt. Interiørene var overfylt ved at også flere gjenstander enn de som inngikk i en realistisk iscenesetting var oppstilt i stuene.

Hovestua. Xylografi fra 1881

Det første huset på Maihaugen – Lykrestua – ble åpnet i 1895 og var innredet som en ren utstilling av Sandvigs antikvitetsamling.⁵ Men i 1907 skriver Anders Sandvig om Maihaugen at den skulle være «en samling af hjem, hvor man kan gaa like ind til de mennesker som har levet i dem, og lære deres livsformer at kjende, deres smag, deres arbeide».⁶ Haakon Shetelig skrev om Sandvigs tidlige innredninger på Maihaugen at de uten tvil ble livfulle og underholdene, men at det var en romantisk utstillingsform som museene i «vår tid» (i 1944) har forlatt.⁷ I 1908-12 ble et helt gårdsanlegg fra *Nedre Bjørnstad* i Vågå flyttet til Maihaugen. I innredningen og formidlingen av dette anlegget knyttet Sandvig til en autentisk gårdshistorie og autentiske personer. Prinsippet for innredningen var at innbo helst skulle være fra gården- i det minste fra bygda. Idealet var å vise det autentiske hjemmet fra Bjørnstad, men tilbakeført et hundreår. Det problematiske i formidlingen av Bjørnstad lå dels i at det ble poengtert at det var et generelt bilde av storgården i Gudbrandsdalen Sandvig ønsket vise, men at likevel familien på Bjørnstad stadig ble trukket fram, dels i at anlegget ikke viste en bestemt tidsperiode, men ættegården i flere generasjoner.⁸

I forhold til Hazeliuss, Olsen og Sandvig tilhørte Hans Aall en ny generasjon museumsmenn (selv om han bare var 7 år yngre enn Sandvig). På samme måte som Hazeliuss etterfølgere på Nordiska museet arkeologen Bernhard Salin, representerte han en mer vitenskapelig orientering.⁹ Aalls syn skulle bli rådende i tiårene framover. Shetelig skrev om Norsk Folkemuseums innredninger at Aall ved monteringen av stuene utformet den framgangsmåte som alltid senere ble fulgt ved museet og som skulle bli det «selvsagte prinsipp», frigjort fra det populære romantiske tilsnitt som preget forbildet i Stockholm.¹⁰ Aall var heller ikke ute etter å gi et realistisk hverdagsbilde ved innredningene i friluftsmuseet. Han skriver i 1920 at han aldri tilsiktet noen illusjon. «Jo lenger man søker hen mot denne, desto sterkere føler publikum det uvirkelige i ethvert museum. Langt bedre er det da å holde interiørene litt virkelighetsfjerne, omtrent som avlåste stuer i et gammelt hus. Da setter alltid vår fantasi i sving, så vi selv søker danne oss bilder av det virkelighetens liv, som har pulsert der før.»¹¹

Innredningen av stuen i Tollbugt. 14 på Norsk Folkemuseum, ca 1930

Karakteristisk for formidlingen av bygningene i Norsk Folkemuseums friluftsmuseum er at mens Landsbygda langt på vei er anonymisert, er innredningen i husene i Gamlebyen i større grad knyttet til navngitte personer. Det første «hjemmet» i Norsk Folkemuseums *Gamleby* var innredet i en Christianiagård i utmurt bindingsverk fra omkring 1700, den såkalte *Håndverkergården* fra Tollbugata 14. I denne gjenoppførte bygningen innredet museet under Aalls ledelse bokbinderen Fredrik Jakobsen Bruuns hjem. Konstruksjonen var basert på flere rike skriftlige kilder¹² og gir ved første øyekast et troverdig inntrykk. Men som Lars Roede påpeker er den konstruksjonen av hjemmet som presenteres som bokbinder Bruuns, først og fremst basert på auksjonslisten etter enkens død i 1756 – 15 år etter Bruuns død – og på en beskrivelse fra 1787, mens de enkelte møblene for det meste er fra tiden *før* 1700 og har ikke tilhørt bokbinderen.¹³ Dette konstruerte interiøret som er knyttet til navngitte personer har både av publikum og av museets personale blitt oppfattet som meget autentisk. Men opplevelsen av å komme inn i et virkelig historisk hjem er en illusjon. Møblene er originale – ikke nylagde kopier, men har aldri tilhørt Brun og hvilket er verre: Selv om konstruksjonen bygger på rikholdige kilder er resultatet usamtidighet.

I 1959-60 ble fem små 1800-talls hus fra forstaden *Enerhaugen* flyttet til Norsk Folkemuseum og gjenoppført på museet: Husene var ferdig innredet i 1969. Utgangspunktet for disse innredningene var folketellinger, fra 1865 for et av husene, 1891 for de øvrige. Selv om kildegrunnlaget er betydelig tynnere enn for Tollbugatas vedkommende, har resultatet sannsynligvis større troverdighet, selv om innredningen av Enerhaugen ofte har blitt kritisert for å være en idyllisering.¹⁴

Stua i Johannesgt. 14, Norsk Folkemuseum, ca 1970.

I de siste 30 årene har det ikke blitt innredet nye boliger i friluftsmuseet på Norsk Folkemuseum. De nye bygningene som har blitt gjenreist har ikke vært bolighus, men skolestue, bedehus, posthus, bensinstasjon. For å trekke veksler på erfaringer fra de senere tiårene må vi derfor se på hva andre museer har gjort.

I overgangen fra det 19. til det 20. århundre beveget friluftsmuseene seg fra raritets- og antikvitetsamlinger til vitenskapelig baserte anlegg – gjerne basert på et evolusjonistisk vitenskaps-syn. Innredningene kunne være mer eller mindre realistiske – tablåer eller stiliserte oppstillinger, men var i regelen konstruksjoner hvis formål var å gi tidsbilder fra en forholdsvis fjern fortid.

I etterkrigstiden økte kravene til autentisitet, noe som også medførte at interiørenes tidsmessige plassering oftere ble valgt ut i fra kildesituasjon enn ut ifra en gullaldertanke. Det ble viktig å vise rekonstruksjoner hvis troverdighet en kunne føle seg tålelig trygg på. Frode Kirk som begynte å arbeide ved det danske *Frilandsmuseet* i 1942, skriver at man den gang fortsatt valgte å følge de gamle prinsippene for innredning – å rekonstruere tidlige stadier i bygningenes historie, men at museet fra 1960-tallet valgte å gjenskape det autentiske boligmiljø fra husenes siste år. Dette ble det nye prinsipp: Ved gjenoppførelse skulle bygningene kun føres tilbake til tiden omkring 1900, og det årti museet satte «tiden i stå på», ble valgt ut ifra den kjennskap en hadde til tidlige beboeres forhold.¹⁵

De siste tiårene i det 20. århundre har kravet til *autentisitet* ikke blitt mindre. Idealet har vært at bygninger og innbo skal oppsettes slik det så ut i øyeblikket før huset ble flyttet til museet. Dette har ikke bare ført til at det har vært den nære fortiden som har blitt vist på museet, men også at det har vært den personlige historien – ikke bare tidsbilder, men individuelle hjem.

Innredningen av Moelvenhuset på Maihaugen er gjort med utgangspunkt i hjemmet til familien som bodde i huset.

Et eksempel på denne framgangsmåten er arbeiderboligen *Solliden* som ble flyttet til det svenske friluftsmuseet *Gamla Linköping* i 1987. Fra huset var nytt i 1924 bodde en liten arbeiderfamilie, Albin og Lisa Andersson og deres sønn Nils i huset. Etter foreldrenes død brukte sønnen

huset som sommerhus, men lot alt stå som i foreldrenes tid. Ved hans død i 1986 overlot familien huset til museet. «Att kliva in i Solliden är att stiga in i ett hem där tiden stått stilla. Här kan historien väckas till liv genom en enda familjs öde.»¹⁶

Lang på vei samme framgangsmåte har Maihaugen benyttet ved innredningen av hovedbygningen fra Nordre Jørstad som ble åpnet i 1990. 1700-talls huset framstår slik det ble fraflyttet i 1975. Hjemmet ble fotodokumentert og det meste av innboet fulgte huset. Ved innredningen på Jørstad er det likevel foretatt justeringer i forhold til det autentiske rekonstruksjonen, noe som begrunnes med hensyn til personvern.¹⁷

Ved innredningen av bolighusene i Maihaugens 1900-talls avdeling på 1990-tallet synes fortsatt rekonstruksjon av det autentiske hjemmet å være idealet. Ved innredningen av så vel Moelvenhuset fra 1970-tallet og Block Watne-huset fra 1980-tallet er det de opprinnelige eierens hjem museet prøver å gjenskape, dels ved å overta deres eiendel, dels ved å anskaffe tilsvarende. I innredningsarbeidet på museet er familienes private fotografier en god kilde.¹⁸

Med hensyn til 1990-talls huset som ble satt opp 1995-96, har Maihaugen valgt en annen framgangsmåte. Huset – et Hetlandshus – er nybygget på museet. Det har derfor ingen beboerhistorie. Man har isteden valgt ut en familie som på samme tidspunkt flyttet inn i et tilsvarende hus i Lillehammerområdet. Museet har med fotografering og intervjuer dokumentert deres hjem og latt dette være grunnlag for innredningen på museet.¹⁹

2.3. Bygningens beboelsesbiografi som styrende faktor

Innredningen av Enerhaugen på Norsk Folkemuseum er et eksempel på at en ved innredning av bygninger i friluftsmuseum ved hjelp av folketelling, adressebøker eller andre kilder «befolker» husene og deretter konstruerer hjemmet til de menneskene man vet har bodd i der. Innredningen blir basert på noen historiske fakta, dvs. sosial plassering, familiesammensetning og familiestørrelse, men blir ellers laget med grunnlag i konservatorenes generelle kunnskaper om tiden og miljøet og dets materielle kultur. Eksemplet fra Gamla Linköping har større troverdighet enn *Enerhaugen*, her er det ikke bare én spinkel kilde som en folketelling som er grunnlag for innredningen, men en bevart helhet. Men en ting har disse innredningene felles – individhistorie knyttet til huset er utgangspunkt for museets fortelling.

Dette er utvilsomt en grei framgangsmåte når husene har blitt flyttet til museet fordi de har vært representative eller typiske for en tid, et sted, et miljø.²⁰ Hvis flyttingen av huset derimot er det mer tilfeldige resultat av en redningsaksjon, er metoden mer tvilsom. For Wessels gate 15 vedkommende var flytting resultat av en langvarig ønske om å få en leiegård fra siste halvdel av 1800-tallet til museet, men at denne spesielle gården er flyttet til museet er likevel resultat av tilfeldigheter. Denne gårdens beboelseshistorie er derfor ikke nødvendigvis avgjørende for de valg som skal foretas når gården skal innredes. At man fraviker boligens individuelle historie i formidlingen av leilighetene, forhindrer likevel ikke at husets bygningsmessige struktur blir opprettholdt.

Et interessant eksempel som skiller seg fra den individualiserte realismen, finner en i Geffrye Museum i East End i London. Geffrye Museum er ikke et friluftsmuseum, men et museum som viser en rekke interiører fra 1500-tallet til 1990-årene. Det 20. århundre avdelingen som ble åpnet i 1998, omfatter interiør fra ca 1910, ca 1935, ca 1960 og ca 1997. Interiørene forsøker ikke å vise rekonstruerte rom fra autentiske familier, men er konstruksjoner basert på en rekke kilder: salgsbrosjyrer og kataloger, fotografier, skriftlige beskrivelse og personlige minner. Kontekstuell forskning omfatter demografi, undersøkelser av konsummønstre og av byutvikling, vevet sammen med forskning om det 20. århundres kunst, arkitektur og design. Geffrye Museum legger vekt på at interiørene er resultat av en pågående forskningsprosess og vil bli endret etter hvert som fortiden blir refortolket²¹ Resultatet av Geffrye Museum's grep er interiører som virker troverdige, men hvor den totale realismen har måttet vike for det tidstypiske og hvor det er tatt hensyn til et estetiske uttrykk.

2.4. Den autentiske innredningen

Autentisitetsbegrepet har i de senere tiår blitt sentralt i kulturminnevernet.²² Med autentisk forstås fullt ut *ekte og pålitelig*. Vurderer man en bygnings eller en gjenstands *kildeverdi* er autentisitet selvsagt avgjørende. Vurderer vi derimot dens formidlingspotensiale stiller saken seg noe annerledes. Interiørets autentisitet eller i det minste *illusjonen* om autentisitet har ofte blitt tillagt avgjørende betydning i presentasjonen av innredning i friluftsmuseum. Det er likevel relevant å stille spørsmål ved om autentisitet har noen rasjonell betydning for formidling av kunnskap. Lars Rode har tatt til ordet for at visuell autentisitet, til dels, men ikke alltid basert på prosessuell autentisitet, har like stor formidlingsverdi som materiell autentisitet.²³

2.4.1. Autentisitet som troverdighetsgaranti

Autentisitet kan henvise til den enkelte gjenstand i innredningen, til gjenstandskompleks eller til en historisk sammenheng mellom gjenstandene og bygningen. Ut i fra et krav til autentisitet blir det viktig at det rekonstruerte hjemmet har historisk sammenheng med bygningen det innredes i. Som det er gjort rede for ovenfor, har dette ganske lenge også vært idealet ved museumsinnredninger. Det er vel heller ingen tvil om at et autentisk bo plassert i en autentisk bygning inngir tillit til innredningens troverdighet: Å konstruere et helt hjem med alle detaljer er ikke lett. Det er ikke uproblematisk for museet ut i fra generell kunnskap om en periode og et miljø å konstruere en helhet som i alle detaljer er historisk sannsynlig. Det autentiske – og aller helst – veldokumenterte boet er en garanti for at innredningen er «riktig». Spørsmålet blir likevel om dette er den avgjørende faktoren i formidling av boskikk, hjemkultur og hverdagsliv. Innredning av boliger i friluftsmuseet er ikke *dokumentasjon*, men *formidling* og det er ikke selvsagt at et autentisk, men individuelt bo i større grad enn et konstruert interiør formidler de spørsmål en finner mest interessant. Autentisitet er en troverdighetsgaranti, men konstruksjonen kan rendyrke problemstillinger.

2.4.2. Autentisitet som «magisk» aura

Antropologen Tian Sørhaug peker på betydningen av autentisitet og aura i publikums opplevelse av museet. I et samfunn og en tid hvor at er kopier, alt er varer er våre omgivelser så dominert av masseproduksjon – av kopier – at det skapes et dypt og særegent behov for det unike og ekte – for ting med aura.²⁴ De «ekte» gjenstandene får en «magisk» kraft – de er ikke varer og kopier og blir stående utenfor tiden. De kan derfor oppleves som bindeledd til fortiden og fortidens mennesker som både blir fjerne og nære. Denne opplevelsesverdien i den autentiske gjenstanden forhindrer ikke at den samme gjenstanden kan gi et annen bilde av fortiden enn det vi ønsker å formidle. Nettopp ved sine aldersspor, sin patina, sin magi og aura – fortegner den fortidens hverdagslige trivialitet – og det faktum at i «gamle dager» var de gamle tingene nye. Vi må derfor velge om vi vil vise de autentiske, ekte og unike gjenstandene og gi publikum opplevelsen av

fortidens magiske fascinasjon eller om vi vil gi publikum en tidsreise inn i en kopiert og uekte, men realistisk fortid. Valget kan stå mellom «magisk» opplevelse og rasjonell kunnskapsformidling.

2.5. Representativt versus typisk

Ved valg av sosial gruppe, livsform, livsstil og boskikk kan en søke å finne fram til karakteristika som er representative for et sted og en tid, men det matematisk representative er ikke nødvendigvis det mest interessante. «Det typiske og det statistiske gjennomsnittet er ikke samme sak», skriver historikeren Knut Kjeldstadli.²⁵ I dette ligger at et fenomen – i vårt tilfelle en livsstil og dens materielle manifestasjon kan være det beste uttrykk for en tidsånd, selv om den ikke er statistisk representativt. Den kan allikevel være typisk. Eksempelvis kan et «funkis»-interiør gi et godt bilde på mellomkrigstidens streben etter det moderne selv om de fleste hjem uten tvil så annerledes ut på 1930-tallet. Selv om den radikale akademikerens furuhvite hjem ikke var representativt for tiden omkring 1975, var det likevel typisk og karakteristisk for tiden. Selv om hva som er representativt også er diskutabelt, avhengig av hvilke variabler en vektlegger, er det ingen tvil om at hva som er typisk er et subjektivt valg.

2.6. Problematiserende innredning

Mye tyder på at de fleste besøkende i et friluftsmuseum vil tolke et interiør som et mer eller mindre vellykket forsøk på å skape et individuelt tidsbilde. Det avgjørende problemet ved museumsinnredning har derfor vært at troverdighet og autenticitet som vi har sett, har blitt idealet. En annen tilnærming enn det skapte eller gjenskapte individuelle hjemmet, er den problematiserende innredning. Målet for oppstillingen behøver ikke være å gjenskape et autentisk hjem, men bruke boligen som ramme for å belyse et problemkompleks som f.eks. privatliv, kjønnsroller, hygiene, teknologi.

2.7. Innredningsgrep: Idyllisering - Realisme - stilisering - karikering

Selv om de aller tidligste museumsinnredningene som nevnt ovenfor bar preg av å være raritetsskammere, har normen, nesten siden friluftsmuseene ble til, vært å innrede husene så realistisk som mulig. Det kan selvsagt diskuteres i hvilken grad dette er oppnådd, til en hver tid eller i et hvert tilfelle. Ikke sjelden har resultatet tross ønske om realisme, vært idyllisering. Dette kan ha vært fordi en har vist fest - ikke hverdag, fordi en har vært styrt av et ønske om en estetisk innredning, fordi en har underkommunisert uønskede elementer som fattigdom, møkk og rot.

Det er liten tvil om at den hyppigste kritikken mot museumsinnredninger i de senere tiår, har vært at de ikke har vært realistiske. Det er likevel viktig å fastslå at realisme ikke er det eneste anvendelige grep. Både estetisering, stilisering og karikering er mulige tilnærminger såfremt det er reflekterte valg ut i fra et ønske om å formidle visse problemområder eller fenomen.

Ved innredning av leilighetene kan en velge å vektlegge enten et *elendighets-* eller *verdighetsperspektiv* - to begrep som særlig er anvendt i kvinneforskning. Dette er ikke snakk om et riktig og et galt grep, men ulike perspektiv som kan tjene ulike formål. F. eks.: I den borgerlige boligen fra sent 1800-tall kan en vise hvordan en fornem fasade kunne dekke over kvinneundertrykkelse og hustyranni. En kan stille til skue tjenestejentas fattigslige og strevsomme tilværelse på et trangt pikeværelse. Mellomkrigstidens småborgerlige bolig kan vises som et resultat av konflikten mellom sosial ambisjon og økonomisk utilstrekkelighet. Arbeiderhjemmet kan utformes som et bilde av fyll, fattigdom, trangboddhet og dårlig hygiene. På den annen side kan en vise borgerskapets hjem i all sin prakt med vektlegging av tradisjon og dannelses. Det moderne middelklassehjemmet kan avspeile en samfunnsgruppe på vei framover med vilje til nytenkning både med hensyn til levesett og hjemmets materielle utforming. Arbeiderhjemmet kan vise hvordan kampen mot fattigdom ga seg uttrykk i renslighet og orden som ble viktig markører på respektabilitet som ikke ble mindre viktig når det å overleve egentlig var det umuliges kunst. Valget mellom *elendighets-*

Yttrerpunkter i innredningsprinsipp: Øverst *autentiske* innredning i arbeiderboligen *Solliden* i det svenske friluftsmuseet *Gamla Linköping*. Nederst *konstruert* interiør i *Geffrey Museum* i London.

eller *verdighetsperspektiv* kan være et valg mellom på den ene siden avdekking av undertrykkelse og nød, på den andre side idyllisering. Men det kan på den andre siden også være et spørsmål om å vise folk slik omgivelsene kunne se dem eller slik de selv ønsket å bli sett.

2.8. Nøkkелgjenstander

Det kan være nyttig for såvel analyse som formidling av innredningen i et hjem og av den boskikken hjemmet kan sies å uttrykke, å identifisere en eller flere *nøkkелgjenstander*. Med nøkkелgjenstander forstås møbler eller annet utstyr i boligen som er tankevekkende utgangspunkt for tolking av boskikken. En nøkkелgjenstand kan ha strukturell eller symbolsk karakter:

- *En nøkkелgjenstand med strukturell karakter er å forstå som et omdreiningspunkt for innredningen. Dette er gjenstander hvis funksjon og bruk er sentrale for boskikkens struktur. Gjenstanden kan også ha høy prestisje, men dette er ikke en nødvendighet. Tilsynelatende beskjedne gjenstander kan være nøkkелgjenstand med strukturell karakter hvis deres funksjon er sentral i det systemet innredningsmønsteret utgjør.*

Et eksempel på en nøkkелgjenstand med strukturell karakter er divanen som var et knutepunkt i 1930- og 1940-tallet arbeider- og småborgerhjem. Divanen var en nøkkелgjenstand med strukturell karakter fordi den som kombinert sitte- og liggemøbel var sentral i en boskikk hvor skillet mellom private og offentlige sfærer var et skille mellom dag- og nattinnredning.

TV'en er en annet strukturell nøkkелgjenstand. Ved innføringen av TV'en i 1960-årene ble både formene for sosialt samvær, for bruken av rommene i hjemmet og mønsteret for stueinnredning endret.

- *En nøkkelgjenstand med symbolsk karakter oppfyller ikke nødvendigvis et viktig praktisk behov, men har stor kommunikativ betydning ved å signalisere velstand, smak, kulturell eller sosial tilhørighet.*

Et slående eksempel på en nøkkelgjenstand med symbolsk karakter er *pidestallen* som synes å ha vært en svært vanlig og tilsynelatende viktig del av innredningen i et arbeiderhjem omkring forrige århundreskifte (1900). Pidestallen i form av skap, kunne nok ha en praktisk funksjon som oppbevaringsmøbel. Men først og fremst var den et møbel med dekorativ verdi og kan tolkes som uttrykk for et ønske om et *respektabelt* hjem som inneholdt mer enn det helt nødvendige.

Et annet eksempel er de store eikespisestuene som var så vanlig i mellomkrigstiden: Spisebord, stoler og buffet av eik i nyrenessanse- eller nybarokk-stil var som pidestallen en generasjon tidligere, symbol på det respektable hjemmet og derfor betydningsfulle, selv om de tok uforholdsmessig stor plass og bare i begrenset grad ble brukt – den daglige spiseplassen var som regel på kjøkkenet. Spisestuemøblelementet fikk likevel også strukturell betydning fordi det ofte dominerte innredningen av boligens største rom og derfor satte klare begrensninger for den øvrige innredningen.

Nøkkelgjenstander har anvendelighet som kulturanalytisk redskap – på et nivå kan de brukes til å identifisere mønstre i et gjenstands- og brukskompleks som i en hjeminnredning, – på et annet nivå kan de anvendes for å tolke gjenstandskomplekset – hjemmet – som resultat av og uttrykk for en mentalitet og et verdensbilde, for holdninger, normer og verdier.²⁶

2.9. Etikk

Et hjem er rammen rundt et liv, men også den fysiske manifestasjon av et liv. Hvis innredning og utstilling av et hjem i et museum er en rekonstruksjon av et autentisk hjem - rammen rundt et autentisk menneskes livshistorie - må en forholde seg til de samme etiske regler som kreves av en biograf. Særlig hvor utgangspunktet er fortsatt levende mennesker blir kravet til personvern viktig. Også når innredningen er en konstruksjon - eventuelt personifisert rundt personer som er oppdiktet - blir det viktig at hjemmet ikke karikeres på en måte som kan virke uthengende eller støtende.

Det er på den annen side likevel viktig at en ut i fra et hensyn til personvern ikke klientifiserer de menneskene hvis historie en forteller. En skal ha også ha respekt for mennesket som historisk subjekt.

Et forhold som må tas opp til grundig diskusjon er bruk av personnavn innredningene. Å la navngitte mennesker stå sentralt i den fortellingen leiligheten er del av er et sterkt formidlingsgrep med stor appell. Dette må likevel drøftes om og hvordan dette gjøres.

2.10. Sikkerhet - tilgjengelighet

Utstilling av museumsgjenstander det være seg i friluftsmuseum eller i andre utstillinger vil alltid måtte forholde seg til motsetningen sikkerhet versus tilgjengelighet. Maksimal sikkerhet oppnås bare med total utilgjengelighet, stor grad av tilgjengelighet representerer alltid en stor grad av fare for tyveri eller skade på gjenstandene. Museumsutstillingen må nødvendigvis bli et kompromiss mellom de to hensynene. Det finnes ulike metoder for å forene krav om sikkerhet med ønsket om tilgjengelighet.

- Bemanning: vakter, tunverter
- Elektronisk overvåkning: alarm, kamera.
- Fysiske sperringer: gitter, glass

Disse metodene har ulike fordeler og ulemper. Ut i fra hensyn både til formidling og tilgjengelighet er bemanning med vakt/tunvert utvilsomt å foretrekke. Dette bør derfor være mulig ved

spesielle arrangementer, men vil være for ressurskrevende til daglig. Elektronisk overvåkning åpner for stor tilgjengelighet, men sikrer bare delvis mot tyveri og i liten grad mot vandalisme. Fysiske sperringer gir stor sikkerhet, men begrenser tilgjengeligheten. Såframt sperringene - i form av glass - plasseres i døråpningene og er mulig å fjerne når leilighetene er bemannet, er dette trolig den beste metoden.

2.11. Oppsummering

Mens innredningene i friluftsmuseenes første år hadde preg av raritetskammer, var normen på 1940-tallet blitt en nøktern stilisering. Fra 1960-tallet fram mot vår tid har idealet i større og større grad blitt å tilstrebe en detaljrik realisme med utgangspunkt i bygningenes individuelle beboerhistorie. Mens en tidligere gjerne har ville fremheve bygningenes «gullalder» er det i dag blant annet på vekten på autentisitet og kildeavgang, blitt vanligere å vise sene faser i husenes historie. Det førende prinsipp for innredningen av Wessels gate 15 vil likevel være å fastslå at dette ikke er eneste innfallsvinkel til innredning i friluftsmuseum, men at innredningen må gjøres ut i fra et reflektert valg og en drøfting av følgende begrep og aspekter:

- Beboelsesbiografi
- Autentisitet
- Rekonstruksjon – konstruksjon
- Representativt – typisk
- Problematisering og fortelling
- Realisme – idyllisering – stilisering – karikering
- Elendighetsperspektiv – verdighetsperspektiv
- Etikk – personvern

3. PRINSIPIELLE VALG FOR INNREDNINGEN

Forprosjektet gir noen generelle prinsipper for innredning, samt fastslår datering og sosialt lag for de enkelte leilighetene. Det må likevel presiseres at de enkelte delprosjektene utformer sin problemstilling og innredningsgrep.

- Det skal formuleres en problemstilling for hvert delprosjekt. En leiligheten må således ikke bare være vilkårlig tidsbilde, men ha en problemstilling, fortelle en fortelling, samtidig som den er fleksibel og åpner for flere mindre fortellinger. Både valg av boligform og boligstil og av formidlingsgrep bør være et bevisst valg, samtidig som en må gå inn på at kompromiss kan være nødvendig.
- Det er i seg selv et mål å utvikle ulike grep for innredning. Det er derfor ønskelig med ulike tilnærminger for de ulike delprosjektene.
- Bygningens struktur skal beholdes.
- Bygningens beboerhistorie kan brukes, men dette er ikke nødvendig hvis andre grep er mer hensiktsmessige.

4. BOSKIKKEN I OSLO I DET 20. ÅRHUNDRE

Individuell bohistorie, boligvalg og utforming av hjemmet blir en del av byens historie. Byen er i stadig endring og menneskene som bor i den forandrer den og forandrer seg med den. Våre stikkord blir derfor: Hjem og hjemmeinnredning; livsstil; mobilitet, bohistorie og boligvalg; endringene i byen - byhistorie. Det skjer hele tiden forandringer i byen - hvilke bydeler som huser offentlige bygninger, forretningsstrøk eller boligstrøk er hele tiden i endring. Provinsbyen Christianias

kvadratur ble allerede i slutten av 1800-tallet revet til fordel for storbyens city. Utover i det 20. århundre ble de gamle forstedene - fra Vika til Vaterland – sanert, de fleste for å gi plass til offentlige bygg og forretningsbygg. De nye boområdene som på slutten av 1800-tallet ble bygget i det som da var den ytre byen på grensen mot nabokommunen Aker, er i dag den indre byen. For generasjoner født i Oslo etter 1960 er Bærum Vestkanten og drabantbyene i det tidligere Østre Aker Østkanten.

Et sentralt begrep for forståelsen av bolig, hjem, og hjeminnredning er *boskikk*. En definisjon på *skikk* er *en tradisjonsbundet, institusjonalisert form for atferd som er styrket ved trussel om sanksjon ved brudd*. Skikken kan ses som et resultat av tradisjon, variasjon og seleksjon, dvs. overføring fra generasjon til generasjon, nyskaping som resultat av ytre påvirkning og egen kreativitet og utvelgning bl.a. som et resultat av hva miljøet aksepterer. *Boskikk* kan defineres som *kollektive og over tid overførte normer for innredning og bruk av boligen, og disse normenes uttrykk i konkret atferd*. Boskikken er en viktig del av normene for hvordan dagliglivet organiseres.

For å forstå *boskikken i Oslo* i første halvdel det 20. århundre er det som del av forskningsprosjektet «Menneske og bomiljø» utviklet en typologi som tar utgangspunkt i brytning mellom klassebetingete holdninger med hensyn til hvordan folk innreder og bruker sine hjem.²⁷ Denne typologien kan gi et nyttig ståsted når vi i Wessels gate 15 skal innrede hjem fra forskjellige tidspunkt og fra forskjellige sosiale lag.

- *En proletær boskikk* som hadde klare førmoderne trekk med hensyn til begrenset grad av differensiering i boligbruk og mindre vekt på «privatlivets fred», og som bygger både på tradisjonell boligsikk på landsbygda og på en boligsikk med røtter i byens tidlige arbeidermiljø.
- *En moderne, borgerlig boskikk* hvis sentrale trekk var vekten på *hjemlighet* og på forskjellen mellom offentlige/representative og private sfærer. Denne borgerlige boskikken ble utviklet fra 1600-åra og ble konsolidert i slutten av det 19. århundre.
- *En modernistisk boligideologi* som var et resultat av at «det moderne prosjektets» tro på vitenskap og fornuft var blitt omsatt i et praktisk program for reform av dagliglivets trivialiteter, deriblant utforming og bruk av boligen.

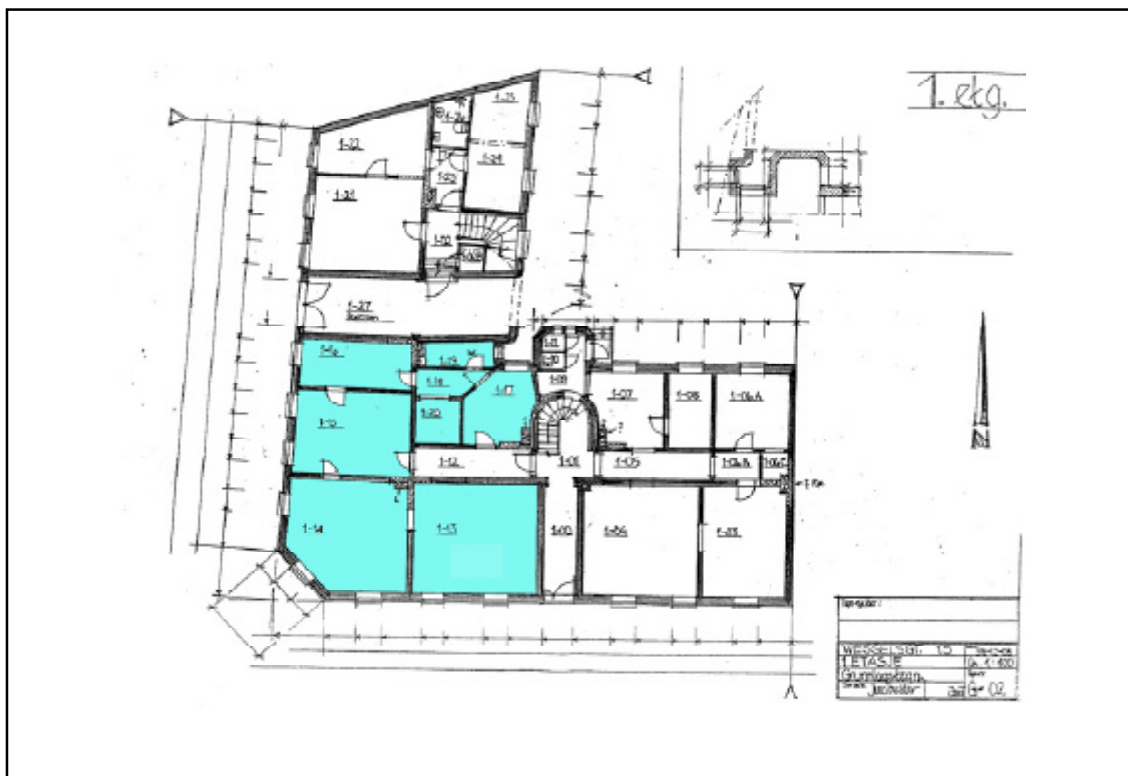
En kan videre diskutere hvordan brytningen mellom borgerlige konvensjoner og proletær boskikk og påvirkning fra modernistisk ideologi var medvirkende til framveksten av en *moderne middelklasse* og en *ny arbeiderklassekultur*, og vise hvordan dette manifesterte seg i innredning og bruk av hjemmet.

For å forstå variasjonene i boskikk i siste halvdel av århundret kan det også være nyttig å trekke veksler på en typologi som er utviklet av den amerikanske sosiologen Hubert Gans og omfatter «kosmopolitter», «enslige og barnløse unge voksne», «den etniske landsbyen», «tapere».²⁸ Til dette har den svenske antropologen Ulf Hannerz tilføyet «mainstreamers».²⁹

Innredningen av Wessels gate 15 vil nødvendigvis måtte medføre en videre kunnskapsproduksjon knyttet til hus, hjem og materiell kultur, og til boligideologi og mentalitetshistorie. Det er for øvrig et mål i seg selv både og drøfte og utvikle metoder for innsamling og dokumentasjon av dagliglivets materielle kultur, og utvikle teori og metode for konstruksjon av hjem i museum.

5. DELPROSJEKTENE

Prosjektet Wessels gate 15 består av 13 delprosjekt. I tillegg til sju leiligheter, en hybel og ett rom som skal presentere bygningens siste uoffisielle beboere, omfatter dette et vinmonopolutsalg, et

utstillingslokale, et undervisningsrom og bakgård, trapperom, portrom. Vinmonopolutsalget og vaskekonen Gunda Eriksens leilighet er allerede planlagt og gjennomføringen påbegynt. De øvrige delprosjektene er i en tidlig planleggingsfase. Datering og plassering i sosialt lag er fastslått i forprosjektet, men er justerbart. Problemstilling og innredningsgrep er fortsatt åpent. De sju leilighetene er ikke plassert i kronologisk orden. Det er i stedet tilstrebet å sette dem sammen på måter som kan skape kontraster eller sammenhenger, samtidig som det er tatt hensyn til praktiske forhold knyttet til såvel forskning som gjennomføring.

1. ETASJE

Første etasje omfatter en leilighet og to butikklokaler med bakrom. I det ene butikklokalet er det planlagt utstilling- og undervisningsrom, mens det i det andre er innredet et vinmonopolutsalg. Både Vinmonopolutsalget og leiligheten i første etasje er ferdig montert høsten 2001.

5.1. Introduksjonsutstilling

Åpnes våren 2004

Hjørnelokalet i første etasje skal inneholde en introduksjonsutstilling som setter Wessels gate 15 og Meyerløkka inn i en større fortelling. Det vil bli lagt særlig vekt på murgården som byggverk, men leiegården vil også settes inn i en by- og bolighistorisk sammenheng. Her vil det også være naturlig å presentere OBOS og boligkooperasjonens framvekt i Oslo. Utstillingen kan også inneholde presentasjon av de seks leilighetene i 2. og 3. etasje og smakebiter fra innredningene - utstillingen av seks nøkkelgjenstander, en for hver av de seks leiligheten. Utstillingen kan inneholde følgende elementer:

- Byhistorie: Framvekst av det moderne Oslo
- Murgården i et bygningshistorisk perspektiv
- Leiegården som sosial arena
- Wesselsgate 15 - historikk
- OBOS - sosial boligbygging og byutvikling

Vinmonopol-
tsalget fra
Holmestrand

5.2. Undervisningslokale

Ferdigstilles våren 2004

Undervisningslokale er tenkt i tilknytning til utstillingslokalet i første etasje i bygningene. Rommet bør være av en slik karakter at det gir muligheter for undervisning, aktiviteter, kursvirksomhet, foredrag og selvstudier. Undervisningslokalet må være tilgjengelig året rundt og må kunne brukes av ulike grupper besøkende, fortrinnsvis av grupper som har bestilt et tilbud gjennom Skoletjenesten. For at rommet skal være hensiktsmessig i undervisningssammenheng er det behov for sitteplasser til 30 personer. Likeledes må rommet være organisert slik at det er mulig å gjøre skriftlig arbeid og praktiske oppgaver. Formidlingsmessig er det ønskelig at rommet har forskjellige tavler, lysbildeapparat, hyller, skap, garderobestativ og tilgang til vann.

Et undervisningslokale sentralt plassert i huset åpner for flere måter å formidle Wesselsgate på. Samtidig har lokalet en praktisk beliggenhet. Formidlingsmetodisk vil et funksjonelt undervisningslokale i bygningen fungere som et nødvendig supplement til leilighetene. I forhold til den faste utstillingen i naborommet gir undervisningslokalet muligheter for temporære utstillinger av f. eks. elevarbeider og workshops. Aktiviteten i undervisningslokalet i Wesselsgate bør også sees i sammenheng men Gamlebyen forøvrig og med en fremtidig Bysamling.

5.3.1 Vinmonopolutsalget fra Holmestrand (1932)

Åpnet oktober 2001

Fagansvarlig: Fagkonsulent Erika Ravne Scott

I første etasje i gården blir det innredet et vinmonopolutsalg fra Holmestrand. Utsalget var opprinnelig et Samlag og interiøret er fra 1904. Fra opprettelsen av Vinmonopolet i 1922 til Samlagenes opphør i 1938 overtok Vinmonopolet en rekke Samlagsutsalg tilsvarende det i Holmestrand. Dette utsalget representerer den politiske, økonomiske og sosiale historien om Samlagene og Vinmonopolet som vil utdypes gjennom en alkoholpolitisk utstilling i tilknytning til utsalget.

5.3.2 Utstillingen Drikkeskikk og uskikk

Åpnet oktober 2001

Fagansvarlig: Fagkonsulent Erika Ravne Scott/konservator Morten Bing

Utstillingen tar for seg norske drikkeskikker i et langt historisk perspektiv: Ølets plass i bondesamfunnet, brennevinets økte betydning, forskjellen mellom Vestland og Østland og mellom land

og by, alkohol og arbeid, forbrukj og misbruk oa. Utstillingen består dels av bilder og tekster, dels av et tablå hvis kjerne er deler av Holmestrand Brændevinsamlags utskjenkning.

5.4. Vaskekonen Gunda Eriksens hjem (1950)

Åpnet september 2001

Fagansvarlig: Konservator Morten Bing

På 1950-tallet tok Norsk Folkemuseum inn et tilnærmet totalt bo fra vaskekonen Gunda Eriksen. Det ble samtidig foretatt grundig fotodokumentasjon av hennes hjem. Gunda Eriksen (f. Andresen) var født i 1887 og giftet seg i 1924 med bygningssnekker Olaf Eriksen, men først to år senere fikk de en liten leilighet i bakgården i Holmengate 5 i Vestre Vika. I 1930 døde også Olaf av tuberkulose og som enke ble Gunda Eriksen boende i leiligheten i nesten tretti år. Gunda

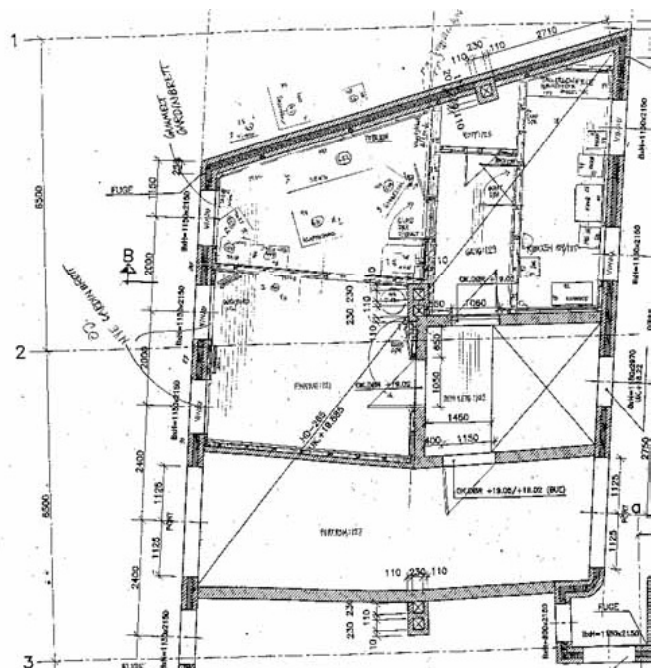

Dokumentasjon og konstruksjon

Over: Fotodokumentasjon fra Gunda Eriksen hjem i olmens gate 5.

T.v.: Plantegning aav leiligheten i Wessels gate 15.

Neste side. Gunda Eriksens leilighet i Wessels gate 15

Det hjemmet museet overtok var etablert i 1926 og ble fraflyttet midt på 1950-tallet. Selv om Gunda Eriksen aldri har bodd i Wessels gate – hennes bolig var mer langt mer beskjeden – har boet som omfatter møbler, husgeråd, tekstil, kjøkkenutstyr oa, gitt en mulighet til å skape et troverdig hjem hvor totaliteten er autentisk, selv om monteringen i Wesselsgate 15 er en konstruksjon. Innredningen har til hensikt både å vise et bilde av boskikken i arbeiderklassen i første halvdel av det 20. århundre, og gi en forståelse av holdninger og normer boskikken avspeiler. Utgangspunktet for innredningen er

- ## 2. ETASJE

5.5. Et norsk hjem i en ny tid (1905)

Fagansvarlig: Konservator Kari-Bjørg Halvorsen

Aktuelle kilder for konstruksjon av 1905-leiligheten er erindringslitteratur, private fotografier og normative kilder som tidsskriftet *Urd*.

rie. Etter alt å dømme tilhørte beboerne i leiligheten ca 1905 en noe annen sosialgruppe enn den vi ønsker å vise.

Som beboere i leiligheten tenkes et ekteparet som sympatisere med en av periodens markerte kulturpolitiske retninger; karakterisert ved motkulturkrefter fra bygde-Norge mot sentralmakten. De er ivrige Venstre-folk, unionsmotstandere, og *for* norskdomsbevegelsen og landsmålet. Deres interesse for det nasjonale og for det bonderomatiske idealet går hånd i hånd med en sterk tro på framtiden. Ekteparet vil bort fra den eldre, borgerlig boskikken, og tar etter tidens nye boidealer. Sosialt sett hører de hjemme i øvre middelklasse, – er akademikere, men er ikke rike på gods og gull. I 1905 er ekteparet over etableringsfasen, men fremdeles så unge at deres innredning i hovedsak vil være anskaffet i tiden mellom århundreskiftet og 1905, - det meste nytt, men noen arveting fra de respektive familier finnes også i hjemmet.

Innredningen blir en ren konstruksjon uten grunnlag i autentisk individhistorie. Det vil dessuten være mulig et stykke på vei å utnytte museets bestående samling.

5.6. Rehabilitering og radikalisering – «Bonytt-hjemmet» (1979)

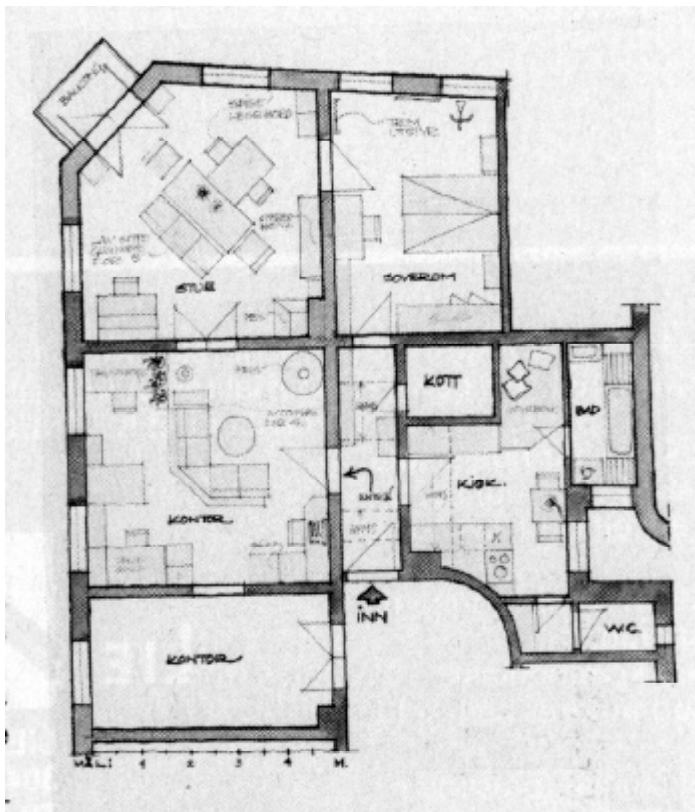
Åpnes våren 2003

Fagansvarlig: Konservator Espen Johnsen

På 1970-tallet kunne en sliten leilighet i en gammel bygård få nytt liv. De unge akademikerne ønsket verken å bo i foreldrenes villakvarter eller i 1950- og 60-tallets drabantbyer, men søkte til kollektivet på landet eller til den indre byen. De innredet hjemmene sine på tvers av nedarvete skikker og konvensjoner, og mellom trehvite furumøbler og håndvevede tekstiler, over tekopper og rødvingsglass, ble kunst og kultur, politikk og samlivsformer satt under debatt.

Også bomiljøet i Wessels gate 15 fornyet på 1970-tallet. Nye beboere var arkitekter, interiørarkitekter, musikere. I hjørneleilighetene i 2. og 3. etasje bodde henholdsvis en arkitekt og to interiørarkitekter. Disse to hjemmene ble presentert i reportasjer i Nye Bonytt (i 1984 og 1979). Interiørarkitektens leilighet er valgt som ut som eksempel på 1970-tallets nye trender i boliginnredning. Dette var hjem preget av originale utnytting av rommene plan. Det var lagt mye arbeid i innredningen, men begrenset med penger. Mange av møblene var kjøpt på IKEA. Interiørarkitektens hjem vil langt bli det eneste eksemplet i leiegården på rekonstruksjon av et autentisk hjem fra Wessels gate 15. Museet har fått overta en rekke møbler og annet innbo fra dette hjemmet, og interiørarkitektene har sagt seg villig til å være med å gjenskape sitt tidligere hjem. Innredningen av denne leiligheten får derfor også metodeutviklende verdi ved at museet sammen med informantene, og med utgangspunkt i så vel deres minner og samtidig dokumentasjon rekonstruerer deres fortid.

Et av rommene i leiligheten vil bli benyttet til en utstilling som dels viser Nye Bonytt reportasjene fra denne leiligheten og fra det fem år yngre arkitekt hjemmet, samt setter de inn i en større historie om 1970-tallet boliginnredning.

Plantegning og fotografier fra *Nye Bonytt* 1979. Denne leiligheten vil bli rekonstruert i Wessels gate 15

5.7. Student i storbyen (1984)

Åpnes høsten 2003

Fagansvarlig: Fagkonsulent Kari Anne Pedersen

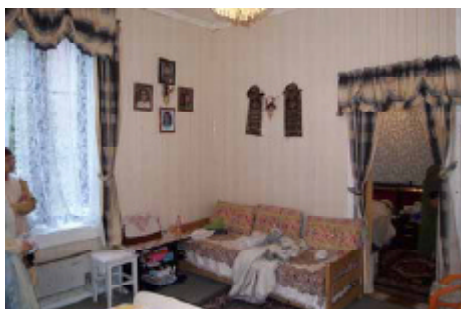
I en av leilighetene i Langesgate-fløyen var det et rom ominnredet til hybel med egen inngang og toalett. Denne leiligheten vil et stykke på vei ble rekonstruert og gitt nytt innhold. Ved valget av hybelboer har en falt ned på *kvinnelig formingslærerstudent*. Dette åpner for å knytte an til aktuelle strømninger i tiden som nyfeminisme og husflidsrevitalisering. Innredningen av hybelen må særlig baseres på intervjuer og kreve noe innsamling.

5.8. Kulturmøte og kulturbrytning (2001)

Åpnes våren 2003

Fagansvarlig: Konservator Leif Pareli

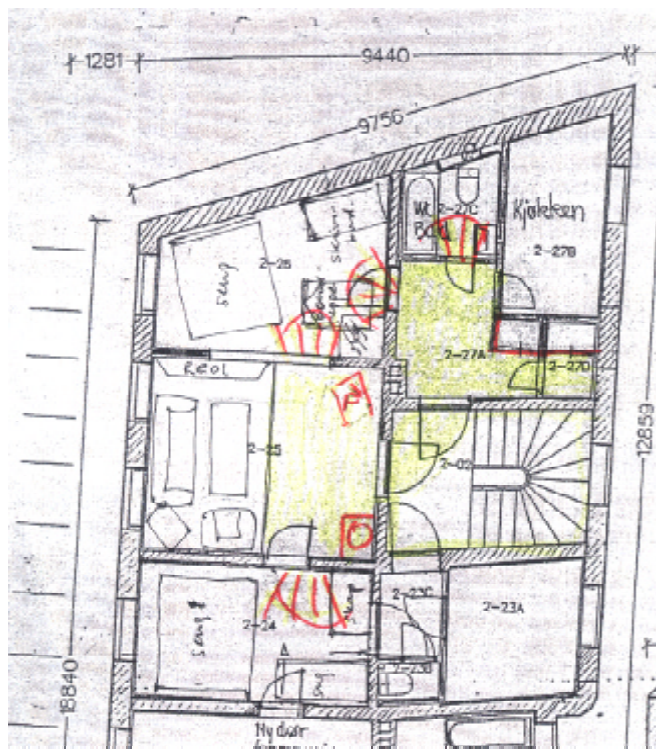
I de siste tiårene av det 20. århundre har bymiljøet i Oslo også blitt preget av ny befolkningsgrupper, selv om det ikke er noe nytt i byens historie at innvandrere fra andre land har brakt med seg fremmede skikker. En av de største innvandrergroppene i Oslo kommer fra Pakistan, en

Forrige side: Innvandrerhjem på Tøyen. (Dok.foto: Leif Pareli)
T.h.: Plantegning av innvandrerleiligheten.

leilighet i Wessels gate 15 vil derfor gi et innblikk i et norsk-pakistansk hjem. Innredningen av denne leiligheten vil kreve omfattende feltstudier. Utgangspunkt for innredningen vil være informantopplysninger og i en viss grad gjenstander fra *en* pakistansk familie på Tøyen, selv om også andre informanter vil bli trukket inn. Familien består av foreldre og fire barn i alderen 10 til 22 år som alle har vokst opp i leiligheten. Et femte barn har nylig giftet seg og flyttet ut.

Prosjektet bygger på dokumentasjonsprosjektet «Kulturmøte i hjem, skole og fritid» (Dokument 2000).

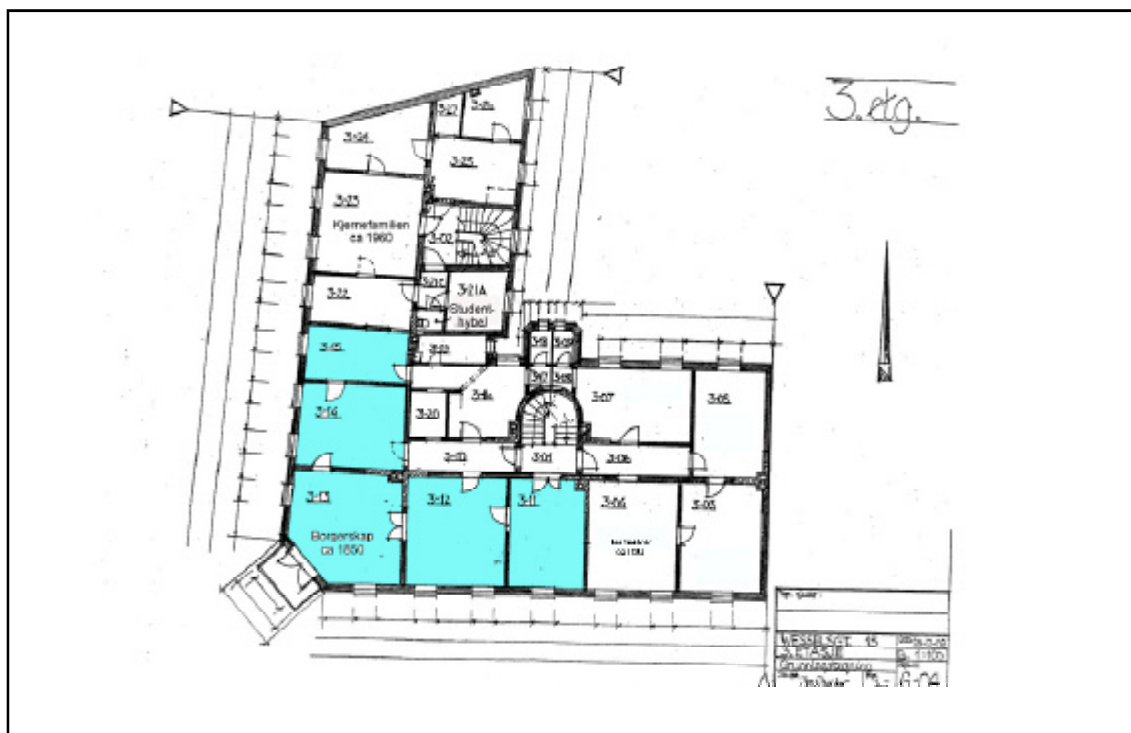
3. ETASJE

5.9. Urbanister og minimalister (2001)

Åpnes våren 2007

Fagansvarlig, Konservator Espen Johnsen

Fra midten av 1990-tallet fikk igjen det å bo i leilighet i en sentrumsnær bygård stor popularitet. Unge urbanister fra X- generasjonen inntok sine måltider på sushi-barer, drakk sin kaffe-latte på

den lokale kaffe-baren og danset til morgengry på byens techno og jazz-klubber. Innen mote, musikk og arkitektur og design opererte generasjonen med et vell av retro-stiler basert på trender fra de siste 50 år. Blant disse finner vi minimalismen som en interiørstil som både peker tilbake og fremover. På bakgrunn av en samtidsundersøkelse, «Minimalismen som innredningsstil. X-generasjonens estetikk?» (Dokument 2000), skal en av leilighetene innredes "minimalistisk" og møbleres med noe av det ypperste som ble skapt av unge norske formgivere i årene rundt årtusenskiftet. Skal stilen forstås som en motreaksjon på samtidens overflod, teknologi og materialisme, eller representerer den en noe mer avansert og jålete form for konsum?

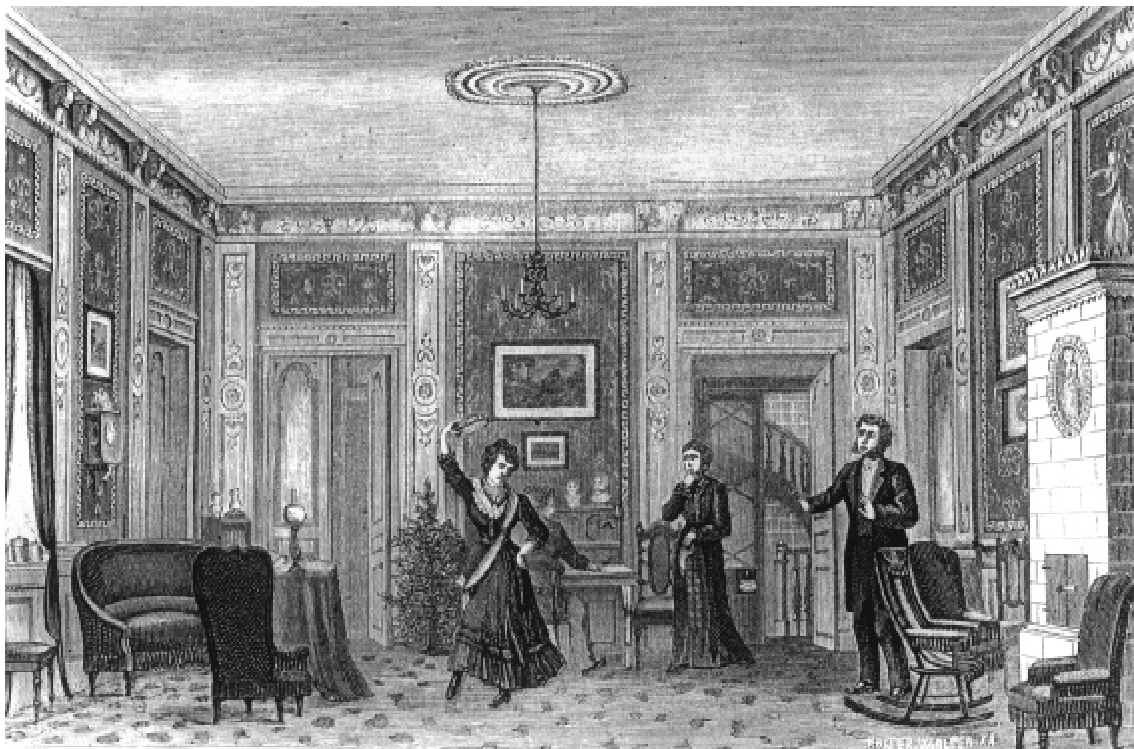

5.10. Respektabelt og representativt – «Et dukkehjem» (1885)

Åpnes våren 2005

Fagansvarlig: Konservator Morten Bing

Hjørneleiligheten i 3. etasje i Wesselsgate 15 er gårdens «fineste» leilighet og er valg ut til å vise et borgerlig miljø fra årene da gårdens var ny. På slutten av 1800-tallet hadde det vokst fram en moderne, borgerlig hjemkultur i byen. Det borgerlige hjemmet skulle vise en respektabel fasade og samtidig verne om privatlivets fred. I hjemmets offentlige rom ble det ført et representativt selskapsliv, mens en bak kulissene, innenfor korridoren eller gangen som delte leiligheten i to, fant en privat arena hvor husmoren hersket over barn og tjenestepiker. Innredningen av denne leiligheten vil langt på vei kunne baseres på museets samling. Innredningen vil ta som et utgangspunkt sceneanvisninger til Ibsens «Et dukkehjem» og i scenebildet fra tidlige teateroppsetninger. Prosjektet vil gjøres i samarbeid med Ibsenmuseet.

5.11. TV, teak, og tenåringer (1963)

Åpnes våren 2005

Fagansvarlig: Konservator Morten Bing

De første tiårene etter 2. verdenskrig var kjernefamiliens storhetstid. I den gamle bygården på Meyerløkka som i den nye OBOS-blokka på Lambertseter, kom far hjem fra jobben og satte seg ved kjøkkenbordet sammen med de to barna mens mor som var hjemmeværende, serverte middagen. Mor tok oppvasken, far leste avisen, lillebror hørte barnetimen i radioen på stua, mens storesøster spiller plater på tenåringsrommet.

1950- og 1960-tallet var tiår preget av gradvis velstandsøkning og av nye forbruksmønstre, samtidig som boligmangelen i Oslo fortsatt var stor. Karakteristiske trekk ved tiden var «familisme» - kjernefamilien og den hjemmeværende husmoren var høyt verdsatt, samtidig som den nye tenåringskulturen, representerte et begynnende opprør mot disse normene. Fjernsynet skaper nye samværsformer og får konsekvenser for innredning og bruk av stua. Aktuelle kilder for denne leiligheten er dels opplysningslitteratur som *Hjemmet og vi* (1955), ukeblader og møbelkataloger, dels intervju og private fotografier.

1960-tallet var en tids med endringer både i møbelstil, forbruksmønstre og familiestruktur.

5.12. Bakgård, portrom, trapperom

Ferdigstilles våren 2008

Utforming av bakgården med utedoer, portrom og trapperom er et eget prosjekt. Utgangspunktet vil være leiegårdens utseende ca 1870.

5.13 Metodemangfold

Det som nevnt ovenfor et poeng å benytte ulike metoder for å utforme leilighetenes fortelling og innredning.

- En leilighet (1950) er en konstruksjon basert på et autentisk bo og generell viten om klasse, miljø og tid. Målet har vært å skape en struktur og gi en stemning som både ivaretar hensynet til en individuell livshistorie og viser et generelt bilde av en skikk.
- To leiligheter (1905 og 1965) vil bli konstruerte fortellinger basert på generelle kunnskaper. I begge tilfeller vil det bli diktet familier og hjem som skal belyse kulturelle strømminger og sosiale miljøer. Begge leilighetene må baseres på ulike kategorier kildemateriale: litteratur, fotografier, arkivalier, for den sistes vedkommende også initierte kilder (autobiografi, intervju).
- En leilighet (1979) vil rekonstruere et autentisk hjem i Wessels gate 15, dels med autentiske gjenstander. Dette vil bli gjort i samarbeid med de tidligere beboerne hvis hjem skal gjenskapes.

- En leilighet (2001) vil baseres på samtidsdokumentasjon og med utgangspunkt i en informantfamilie skape et realistisk bilde av et individuelt hjem.
- En leilighet (1885) vil bli basert på et dramatisk diktning (Et dukkehjem) og bruke Ibsens scenebeskrivelser og scenebilder fra teateroppsetninger.
- I en leilighet (2002) vil en gi avkall på den realistiske konstruksjonen, for isteden å stilisere og kontrastere tidens stilistiske, teknologiske og ideologiske strømninger.

6. INNSAMLING, DOKUMENTASJON OG FORSKNING

6.1. Forskning og dokumentasjon

Forutsetningen for innredningene i Wessels gate 15 er omfattende innsamling, dokumentasjon og forskning. Noen av delprosjektene vil langt på vei baseres på museets bestående samlinger, for de øvrige vil omfattende innsamling være nødvendig.

Wessels gate-prosjektet vil kunne nyttiggjøre seg den kompetansen som er bygd opp som et resultat av «Menneske og bomiljø» – dels når det gjelder empirisk kunnskap om det 20. århundres bokkultur, dels når det gjelder teori og metode utvikling. Men ny forskning vil være nødvendig, bl a om borgerlig hjemkultur i tiårene omkring 1900, og ikke minst når det gjelder boskikk og hjeminnredning i etterkrigstiden. Det vil også med hensyn til 1995-leiligheten, være nødvendig å erverve kunnskap om boforhold og holdninger til hjemmet i norsk-pakistansk miljø.

Hvert delprosjekt – hver leilighet – må også betraktes som et forsknings- eller utviklingsprosjekt og et innsamlingsprosjekt. Samtidig er det viktig at ikke delprosjektene arbeider isolert, men inngår i et nært samarbeid med hverandre. Ansvar for koordinering av gjenstandsinnsamling og for administrasjon av innsamlede gjenstander er lagt på fagkonsulent Birte C. Sandvik i samarbeid med de ansvarlige for delområder innen bolig og innbo (kulturhistorisk referansegruppe, se nedenfor). For øvrig vil den enkelte prosjektleder være ansvarlig for å planlegge innsamling. Som ramme for forskning, teori- og metodeutvikling foreslås opprettelsen av et bolighistorisk seminar med jevnlige møter (1-2 ganger i semesteret).

Forskningsprosjektene knyttet til innredningen av Wessels gate 15 vil bygge på den kompetansen som er opparbeidet på museet som resultat av nettverksprosjektet «Menneske og bomiljø», og må også ses i sammenheng med videre forskning knyttet til boligkultur, hvor også nyinnredningen av Trønderlånen og planlegging «Bysamlingen» inngår. To av delprosjektene, «Kultur møte og kulturbrytning» og «Urbanisme og minimalisme», er basert på dokumentasjonsprosjekt som inngår i *Dokument 2000*, finansierte av Kulturrådet.

I et større perspektiv bør videreføringen av «Menneske og bomiljø» og forskningen knyttet til prosjektene i Wessels gate 15 inngå i etableringen av Norsk Folkemuseum som nasjonalt kompetansesenter for forskning om byggeskikk og boligkultur.

Forskning og dokumentasjon i forbindelse med Wessels gate-prosjektet koordineres og kvalitetssikres av et utvalg ledet av forskningsleder, konservator Espen Johnsen.

6.2. Innsamling

Innredningen av Wessels gate 15 vil kreve omfattende nyinnsamling, en innsamling som ikke kan ses isolert men som del av museets totale innsamlingspolitikk for det 20. århundres materielle kultur. Innsamlingen for leiegården gjennomføres f.o.f. ved at en har gått ut i media og etterlyst gjenstander fra de ulike periodene. Fagkonsulent Birte Sandvik er ansvarlig for å koordinere innsamlingen i samarbeid med de enkelte delprosjektlederene og i dialog med den kulturhistoriske referansegruppen.

I 2001 har dette resultert i over 500 enkelthenvendelser. Det er opprettet et arbeidslokale/magasin for prosjektet i 3. etasje i C-bygg. Her kan gjenstander etter desinfeksjon bringes inn for registrering og midlertidig oppbevaring. Det er også plass i lokalet for prøveoppstilling av neste leilighet. Ved motaking registreres så langt praktisk mulig opplysninger om gjentandens kontekst. Gjenstanden aksjesjoneres i PRIMUS og får merkelapp med strekkode. Gjenstander som velges ut til permanent bruk i leiegården innsføres i den ordinære samlingen. De øvrige gjenstandene kan etter vurdering enten a) innføres i samlingen, b) brukes som rekvisitta i Wessels gate og innføres som egen serie (NF.W15), c) overlates til Publikumsavdelingen til bruk i formidling eller d) avhendes.

Det nedsettes en kombinert *byggekommité* for byggesaken og *styringsgruppe* for forsknings- og utstillingsprosjektet, bestående av museets direktør, leder for Friluftsmuseet, sjefkonservator, eventuelt andre avdelingsledere.

7. AVSLUTNING

Fra 1995 til 1998 ledet Norsk Folkemuseum nettverksprosjektet «Menneske og bomiljø» som var initiert av museet i samarbeid med Norges forskningsråd og delfinansiert av KULT-programmet. Prosjektets mål var å bidra til å beskrive og analysere dagliglivets kultur i Norge ved å betrakte endringer i hjem og familie, familiestruktur og sosialt liv og ikke minst materiell kultur. Målet var ved studier av hjem og bomiljø å erverve ny kunnskap om mentalitet, mentalitetsendringer og forholdet mellom det tradisjonelle og det moderne. Hjemmet ble studert som et fokus for forståelsen av forholdet mellom individ og samfunn og mellom fortid og nåtid.

Delprosjekt under «Menneske og bomiljø» har blitt publisert i en rekke antologier og monografier, men med innredningene i Wessels gate 15 får Norsk Folkemuseums mulighet til fysisk å manifestere prosjektets resultater på museet. I leiegården vil museet formidle boskikk og hjemkultur i den moderne storbyen fra 1870 og framover mot vår tid. Hjem og boskikk i de før-industrialiserte byene vil vises i en fornyet *Bysamling*. Boskikk i et bygdemiljø på midten av det 20. århundre vil presenteres i *Stiklestadlånen* i museets nyetablerte Trøndertun. De erfaringer som høstes ved innredningen i Leiegården og Trønderlånen vil på sikt danne grunnlag for en fornying av hele friluftsmuseet, såvel Landsbygda som Gamlebyen.

Norsk Folkemuseums oppgave er å formidle kunnskap om og forståelse for liv og livsvilkår i Norge i tiden etter reformasjonen med særlig vekt på dagliglivets historie. Før industrialiseringen var det verken i byene eller på bygdene noe klart avgrensning mellom hjem og arbeidsplass og mellom arbeid og fritid. I de siste 150 år har det skjedd en kvalitativ endring i dagliglivet, særlig i byene, ved at arbeidslivet er flyttet ut av boligen og for de aller flestes vedkommende er knyttet til en bunnet arbeidstid. Hjemmet får i det 20. århundre en annen funksjon enn tidligere. Mens boligen tidligere var ramme for alle dagliglivets gjøremål som var vevd i hverandre uten klare skiller, er det moderne hjemmet først og fremst en ramme rundt familieliv og fritid. Samtidig er det reproduktive arbeidet som fortsatt er knyttet til hjemmet rasjonalisert gjennom ny teknologi. Men selv om lønnsarbeidet foregår uten for boligen, har boligen fortsatt sentrale funksjoner i dagliglivet. For svært mange har hjemmet blitt en viktig arena for kreativitet, innredning og ominnredning blir viktige prosjekt, og utformingen av hjemmet en bekreftelse på hvem en er og et medium til å formidle dette til omverdenen. Samtidig har hjemmet fortsatt som ramme rundt barnets sosialisering en meget betydningsfull kulturbyggende og kulturbevarende funksjon. Det er ut i fra slik forståelse av hjemmets betydning for dagliglivets kultur at Når Norsk Folkemuseum legger så mange ressurser i å vise endringer i hjemmet i det 20. århundre.

NOTER

- ¹ Roede, Lars: 1999: Flytting. Forkastelig eller forsvarlig. *Fortidsvern* 1999:4.
- ² Om kopiering se Roede, Lars 1991: Den autentiske kopi - om kopier, etterligninger og ekthet. I *Gjenstanden - verdi og virkning*. NKKMs fagseminar 1991.
- ³ Sitert i Hegar, Tonte 1984: *Romantikk og fortidsvern* S. 35.
- ⁴ Maure, Marc 1995: Dukker, gjenferd og skuespillere – *Dugnad* 1995-1.
- ⁵ Hosar, Kåre 1996: Hjemmet på museum. Johnsen, Bing & Boe. *Menneske og bomiljø*. KULTs skriftserie 69. Oslo
- ⁶ Sitert i Buggeland & Ågotnes 1987: *Maihaugen. De Sandvigske Samlinger 100 år*. S 68.
- ⁷ Shetelig, Haakon 1844: Norske museers historie, S. 208.
- ⁸ Hosar 1996: 134f.
- ⁹ Om endringene i Nordiska museets utstillingsspråk: Carlén, Staffan 1990: *Att Ställa ut kultur*. Stockholm.
- ¹⁰ Shetelig, Haakon 1844: Norske museers historie, S. 215.
- ¹¹ All, Hans 1920: *Norsk Folkemuseum. 25 aarsberetning 1894-1919*. S 36.
- ¹² Skifte etter Bruun første hustru Inger Hellesdatter i 1704, etter Bruun selv i 1741 og dødsbo-auksjonen etter enken Marthe Ritter i 1756. Planene for innredningen er beskrevet i detalj av Aall i et foredrag i 1915. Aall, Hans 1915: *Haandverkergaarden paa Norsk Folkemuseum*. Kristiania.
- ¹³ Roede, Lars 1998: The Bourgeois Bookbinder's Abode. Roede, Bing & Johnsen: *Slik vil vi bo. Hjem og bolig gjennom 500 år*. Oslo.
- ¹⁴ Om en diskusjon av innredningen på Enerhaugen, se Iversen, Trine Grønn 2000: *Fra slum til idyll : forestillinger om fremstillinger av det gamle Enerhaugen*. Hovedoppgave i etnologi - Universitetet i Oslo.
- ¹⁵ Kirk, Frode 1998: Genskapelse af bygninger og miljøer på Frilandsmuseet. Skougaard, Mette m.fl: *Bondegård og museum*. København
- ¹⁶ <http://www.linkoping.se/gamlalinkoping/solliden.htm>
- ¹⁷ Hosar 1996:136f.
- ¹⁸ Hosar 1998: 1900-tallets boliger på Maihaugen. Roede, Bing & Johnsen : *Slik vil vi bo. Hjem og bolig gjennom 500 år*. Oslo.
- ¹⁹ Ibid.
- ²⁰ Hoskin, Lesley 1998: *Living Rooms. 20th-Century Interiors at the Geffrye Museum..* London.
- ²¹ Om begrepene representativt og typisk se nedenfor.
- ²² Se Pedersen, Ragnar 2000: Autentisitet og kulturminnevern. *Dugnad* 2000:1.
- ²³ Roede 1999.
- ²⁴ Sørhaug, Hans Chr. Det moderne og det autentiske. Antropologiske spekulasjoner om forholdet mellom personer og ting i museer og andre steder. *Norsk Antropologisk tidsskrift* 1993:2.
- ²⁵ Kjeldstadli, Knut, 1981: Kildekritikk. I Hodne, Bjarne, Kjeldstadli, Knut & Rosander, Göran (red.): *Muntlige kilder*, s. 76. Oslo.
- ²⁶ Bing, Morten 2001: Innlegg på Bolig-historisk seminar på Norsk Folkemuseum 20.04.01. Begrepet «nøkkelgjenstand» er inspirert av antropologen Sherry Ortner's begrep nøkkelsymbol – *Key symbols* – se Ortner 1973 og Ehn & Löfgren 1982:24-26.
- ²⁷ Bing, Morten 1996 Når natten faller på ... Soveplassen som innfallsvinkel til forståelse av boskikken. I Johnsen, Bing & Boe (red.): *Menneske og bomiljø. Rapport fra et forskernettverk*. KULTs skriftserie nr 69. Norges forskningsråd 1996; Bing, Morten 2001: *Østkanthjemmene og Østkant-utstillingen. Boskikk og boligideologi i Oslo i mellomkrigstiden*. (Manus).
- ²⁸ Gans, Hubert 1962: *The Urban Villager*. New York
- ²⁹ Hannerz, Ulf 1969: *Soul side. Inquiries into ghetto culture and community*. New York
- ³⁰ Heiberg, Bernt 1935: *Slik vil vi bo*; Stoltenberg, Lauritz (red.) 1938: *Våre barn og våre hjem*; Fearnley, Marie 1938: *Lev livet lettere. Håndbok for alle hjem*; Fett, Harry m.fl. 1940: *Nye hjem i Norge*; Amundsen, Roald & Bøgh, Gran (red.) 1943: *Bygg og bo. Boken om det moderne hjem*; Greve, Knut 1943: *Et hjem blir skapt*; Lødrup, Hans P. 1943: *Våre hjem*